

ВПЛИВ ЧИННИКІВ ВНУТРІШНЬОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВІКУ НА ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Волеваха І. Б.

кандидат психол.наук, доцент,
Національний університет «Чернігівський колегіум
імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Активні зміни у різних сферах життя сучасного суспільства: соціально-економічній, політичній, духовній обумовлюють все більшу актуальність проблем безпеки особистості. Люди все частіше опиняються під загрозою негативних впливів, несприятливих умов різного характеру, стають заручниками складних життєвих ситуацій, подій, які ставлять під загрозу задоволення їх базових потреб і цілей, а також ускладнюють виконання завдань нормального функціонування і розвитку.

Психологічна безпека розглядається науковцями у декількох площинах: у якості стану захищеності та цілісності особистості, у якості процесу, у якості характеристик особистості з точки зору безпеки середовища та ін. І. Баєва визначає психологічну безпеку як стан психологічної захищеності, а також здатність людини і середовища відбивати несприятливі зовнішні та внутрішні впливи [1]. Н. Шликова розглядає дане поняття як цілісну системи процесів, результатом яких є відповідність потреб, цінностей, можливостей суб'єкта усвідомлюваним характеристикам реальної дійсності [2].

Психологічна безпека особистості проявляється в її здатності зберігати стійкість у середовищі з певними параметрами, в тому числі і під впливом психотравмуючої дії, в стійкості до деструктивних внутрішніх і зовнішніх впливів. Людину, при цьому, слід розглядати не як об'єкт впливу, а як суб'єкт, активного, самостійного діяча, що взаємодіє з навколишнім світом і здатен забезпечити власну психологічну безпеку. [3].

Метою дослідження виступає виявлення впливу чинників внутрішнього освітнього середовища (на мікрорівні – факультет, кафедра), а також вікового чинника на психологічну безпеку науково-педагогічних працівників.

Характеристика вибірки. У дослідженні взяли участь 142 респонденти – науково-педагогічні працівники шести факультетів Національного університету "Чернігівській колегіум" імені Т.Г. Шевченка: початкового навчання, психолого-педагогічного, технологічного, природничо-математичного, фізичного виховання та філологічного, а також Навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського, що є структурним підрозділом університету. Вік досліджуваних – від 24 до 70 років. Розподіл за статтю такий – 111 осіб жіночої статі, 31 чоловічої.

Методика дослідження. Респондентам була запропонована «Методика дослідження базисних переконань особистості» М.А. Падун та А.В. Котельникової. Когнітивна модель світу, що включає в себе набір імпліцитних уявлень індивіда про навколишній світ, власне "Я", а також способи взаємодії між "Я" і світом, операціоналізовані набором п'яти субшкал: "Доброзичливість навколишнього світу", "Справедливість", "Переконанність про контроль", "Образ Я" і "Удача".

Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження. Середні результати по вибірці подано у табл. 1. Максимально можлива кількість балів становить 6, мінімальна – 1.

Таблиця 1

Середні результати по вибірці за «Методикою дослідження базисних переконань особистості»

№	Субшкала	Показник по вибірці, бали
1	Доброзичливість світу	3,79
2	Справедливість	3,77
3	Образ Я	4,27
4	Удача	4,07

5	Контроль	3,86
---	----------	------

Як бачимо, найвищий показник отримано за субшкалою "Образ Я" (Хсер. = 4,27), а найнижчі – за субшкалами "Доброзичливість світу" (Хсер. = 3,79) та "Справедливість" (Хсер. = 3,77). Показники за всіма субшкалами є вищими від середнього показника шкали ранжування балів, що становить 3,5 балів. Розглянемо отримані результати за кожною із субшкал у розрізі факультетів для визначення впливу внутрішнього освітнього середовища, а також визначимо наявність кореляцій з віком респондентів.

Перша субшкала методики "Доброзичливість світу" спрямована на дослідження базового переконання про доброзичливість-ворожість навколишнього світу, що відображає переконаність індивіда щодо безпечної можливості довіряти іншим людям, їх впевненості у доброзичливості оточуючих людей. Кореляцій показника даної субшкали з віком респондентів не виявлено, як і статистично значимої розбіжності всередині сукупності вибірок при групуванні за змінною "факультет".

Базове переконання про справедливість навколишнього світу характеризує переконання індивіда про принципи розподілу удач і нещастя і містить дві субшкали: "Справедливість" і "Переконання про контроль". У цілому по вибірці виявлена статистично значима негативна кореляція показника "Справедливість" з віком респондентів ($p \leq 0,05$) за критерієм Спірмена. Тобто, з віком віра у справедливість світу та залежність щастя і удачі особи з її хорошими вчинками слабшає. На нашу думку, даний факт можна пояснити більш критичним ставленням до оточуючої дійсності людей зрілого та похилого віку, порівняно з юнацьким ідеалізмом. Відмінність між факультетами за даним показником за критерієм Крускала-Уоллеса виявлена на рівні статистичної тенденції ($p = 0,088$). На нашу думку, такий результат зумовлений впливом корпоративної культури, соціально-психологічного

клімату, стилю керівництва та інших організаційних параметрів на уявлення особистості про дію принципу справедливості.

Показник "Контроль" відображає переконаність особистості у своїй здатності контролювати події, які відбуваються у її житті, отримувати бажаний результат завдяки своїм власним діям. Нами виявлено статистично значиму негативну кореляцію показника "Контроль" з віком учасників ($p \leq 0,05$). Тобто, науково-педагогічні працівники з віком все менше переконані у своїй здатності контролювати своє життєве середовище. Поясненням цього результату, на нашу думку, може слугувати, з одного боку, факт гіршої соціальної захищеності людей похилого віку у нашому суспільстві, а з іншого – більш вираженим життєвим оптимізмом молодих людей. Відмінності між факультетами за показником "Контроль" не виявлено.

Базове переконання про цінність, значимість та прийняття власного "Я" характеризується показником субшкали опитувальника "Образ Я". Значимих кореляцій з віком не виявлено. Разом з тим, маємо відмінність між факультетами за даним показником за критерієм Крускала-Уоллеса на рівні статистичної тенденції ($p = 0,087$). На нашу думку, дану відмінність навряд чи можна пояснити впливом власне організаційних характеристик (стиль управління, соціально-психологічний клімат та ін.), притаманних тому чи іншому факультету, можливо, справа в особливостях підбору працівників цих структурних підрозділів університету.

На відміну від описаної вище субшкали "Контроль", що ілюструє впевненість суб'єкта у власних можливостях впливати на своє життя, п'ята субшкала обраної методики "Удача" виявляє наскільки він переконаний щодо «прихильності» до нього долі, свого везіння та сприятливості обставин свого життя. Вторинний математико-статистичний аналіз не дав жодних значимих кореляцій або відмінностей.

Таким чином, проведене дослідження виявило вплив соціально-демографічного чинника «вік респондентів» на показники психологічної безпеки "Справедливість" та "Контроль". Вплив чинників внутрішнього освітнього середовища виявлено на рівні статистичної тенденції для показників "Справедливість" та "Образ Я". Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо у дослідженні інших параметрів психологічної безпеки працівників ВНЗ, розробці психокорекційних та психопрофілактичних програм.

Список використаних джерел

1. Баева И.А. Психологическая защищённость и психологическая безопасность современного человека [Электронный ресурс] / И. А. Баева. – Режим доступа: http://ruscenter.ru/netcat_files/multifile/2416/_Psihologicheskaya_zaschischennost_i_psihologicheskaya_bezopasnost_sovremennogo_cheloveka__text_i_audiozapis_vystupleniya_Baeva_I_A.pdf
 2. Шлыкова Н.Л. Психологическая безопасность субъекта профессиональной деятельности: дис.... доктора психол. наук: 19.00.03. – М., 2004. – 335 с.
 3. Эксакусто Т.В. Теоретические основы социально-психологической безопасности: Монография / Под ред. Н.А. Лызь. – Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2011. – 244 с.
-